

distan'ın sekizinci büyük şehridir ve özellikle çok sayıdaki tapınakları ve yakınında bulunan Bithur harabeleriyle Hindular için kutsal kabul edilen bir yerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

A. Ward, *Our Bones are Scattered, The Cawnpore Massacres and the Indian Mutiny of 1857*, New York 1996, bk. İndeks; M. Yanuck, "The Kanpur Mosque Affair of 1913", *MW*, LXIV (1974), s. 307-321; C. E. Bosworth, "Kanpur", *EP* (İng.), IV, 551; "Kanpur", *EBr.*, XII, 522.

AZMİ ÖZCAN

KANSU GAVRİ

(ö. 922/1516)

Memlûk sultanı
(1501-1516).

Asıl ismi Cündeb, künyesi Ebû'n-Nasr olup Seyfeddin ve Kansu lakaplarıyla tanınır. Yanlışlıkla Afganistan'daki Gur bölgesine nisbetle Gûrî, fakat daha doğru ve yaygın olarak Mısır'daki Gavr askerî ocağına izâfetle Gavrî şeklinde bilinir. Kansu adı ise Türkçe'de "kanı saf" anlamına gelen kanısavdan bozmadır. Kendisini Çerkez diyarından getirip Sultan Kayıtbay'a satmış olan Baybardî'ye nisbetle "Kansu min Baybardî" ve Eşref Kayıtbay'a izâfetle Eşrefî şeklinde de anılır. Mısır'a gelmeden önceki hayatı hakkında çok az bilgi vardır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte yetmiş sekiz yaşlarında öldüğüne göre 844'te (1440-41) doğmuş olduğu söylenebilir.

Kansu Gavri, Gavr askerî ocağında yetiştikten sonra önce sultanın câmedârı, ardından hasekiyyelerinden biri oldu. 886'da (1481) Yukarı Mısır'ın kâşifliğine getirildi, üç yıl sonra da emîrler zümresine girerek "onlar emîri" oldu. Memlûk Sultanlığı'nın kuzey seferlerine katıldı, 1485-1491 Memlûk-Osmanlı savaşları sırasında Memlûkler'in eline düşen Tarsus'un nâibliğini tayin edildi (894/1489). Daha sonra Halep nâibliğinden hâcibü'l-hüccâbliğa, ardından Malatya nâibliğine getirildi. 1496'da Kayıtbay ölünce Kahire'ye dönerek Nâsır Muhammed'in hizmetine girdi ve "mukaddemü'l-ulûf" pâyesine, arkasından da "re'sü nevbeti'n-nüv-vâb"lığa yükseltildi. Canbolat el-Eşrefî zamanında (1500-1501) Şâm nâibi Kasru'nun isyanını bastırmak üzere Devât-dâr Tumanbay'ın kumandası altında sefere çıktı. Ancak Tumanbay, âsi Şam valisiyle birleşerek Canbolat'ı tahtından indirip kendini sultan ilân edince Gavri sı-

rasiyla devât-dârlık, vezirlik ve üstâdüddârlık görevlerini üstlendi. Sultan Tumanbay emîrlerin kendi aleyhine döndüğünü görünce bir süre Kahire'de gizlendi. Tumanbay'a muhalif mukaddem emîrleri aralarından uygun birini sultan seçmek üzere toplandılar ve yaşı altmışı aşmış olan Kansu Gavri'yi uygun gördüler. Aslında emîrler onu, saltanat hırsının bulunmayışından ziyade yaşlılık ve zayıflığından yararlanarak dilediklerini yapabileceklerini sandıkları için seçmişlerdi. Böylece 1 Şevval 906'da (20 Nisan 1501) Abbâsî Halifesi Müstemsik-Billâh ve devlet ileri gelenleri tarafından kendisine biat edilen Gavri'ye el-Melikü'l-Eşref lakabı verildi.

Kansu Gavri, önce asayiş ve güvenliği sağlayıp iç meseleleri çözmeye çalıştı. Yaptığı ilk icraat, tekrar saltanatı ele geçirmeye çalışan selefi Tumanbay'ı ortadan kaldırmak ve ona tâbi olanları Yukarı Mısır'a sürdürmek oldu. Sadık emîrlerini devletin önemli makamlarına getirdi, bu arada kendisini tahttan indirmek isteyenleri bertaraf etti. Devlet kadrolarına yakınlarını tayin ederek mevkiini güvence altına almaya çalıştı. Haseki memlûklerini arttırıp sayılarını 1502-1516 yılları arasında 1200'e çıkardı. Bunlardan 400 köleyi ayırdı ve bu köleler onun adına nisbetle "el-memâlikü'l-Eşrefiyye el-Gavriyye" diye anıldı.

O sırada Portekizliler'in doğu ticaret yolunu kesmelerinden dolayı Mısır önemli miktarda vergi geliri kaybına uğramış durumdaydı. Bu yüzden Gavri çeşitli zümlerlerden, hatta nâib ve kâşiflerden tahsil edilen vergileri arttırırken tüccar, mukâtaa sahipleri ve esnaftan alınan vergileri de bir yıl önceden toplattı. Müsâdere sistemini yaygın hale getirdi, ticarî mallara ağır vergiler koydurdu. Halkın malî yönünden daha çok ezilmesine yol açan ayarı düşük sikkeler kestirip devlet hazinesini doldurmaya çalıştı. Onun bu uygulamaları çeşitli kesimlerce tepkiyle karşılandı. Mısır, Suriye ve Hicaz'da merkezî hükümete karşı isyanlar çıkarken Şam halkı da nâiblerine baş kaldırdı. Trablus nâibi Devletbay ile Halep nâibi Sıbay, bu olayları istismar ederek Sultan Gavri'yi devirmek için Kıyt er-Recebî'yi de yanlarına alıp birleştiler. Kansu Gavri, bu ittifakı önce Mısır'da ve ardından gittiği Şam'da dağıttı. Emîr Sıbay'a Şam nâibliğini vererek durumu lehine çevirmeyi başardı. Ancak 920 Rebîülevvelinde (Mayıs 1514) kuzeye gerçekleştirilen sefer sırasında Memlûk askerlerinin Halep halkına yap-

tığı zulümler yüzünden Halep nâibiyle çatışmalar meydana geldi. Bu olayın, daha sonra Osmanlı padişahıyla ilişki kuran Halep nâibi Hayır Bey'e ve Halep halkına büyük tesiri olmuştur. Hicaz'a da aleyhine çıkan olayları bastırmak için birkaç sefer düzenleyen Kansu Gavri sonunda duruma hâkim oldu ve Mekke'ye Şerif Bere-kât'ı tayin etti.

Kansu Gavri döneminde Memlûk Sultanlığı, Portekiz ve İspanya'nın saldırılarına uğrarken Safevî ve Osmanlı devletlerinin rekabetiyle de karşı karşıya kaldı. Memlûk Sultanlığı'nın Hint ve Uzakdoğu ülkeleriyle ticarî, Abbâsî hilâfetine merkez ve Haremeyn'in hâmisî olarak da mânevî münasebeti vardı. Özellikle Portekizliler'in Kızıldeniz, Basra körfezi ve Hint denizindeki faaliyetleri, Memlûkler'i zor durumda bıraktığı gibi mukaddes yerler de tehdit altına girmiş bulunuyordu. Ticarî menfaatleri sarsılan Venedik hükûmeti, İslâm ülkelerinin hâmisî olarak Gavri'ye elçi gönderip Portekizliler'e karşı koymasını, Hindistan'daki müslüman hükümdarların onlarla ticaret yapmalarını engellemek için faaliyete geçmesini, Mısır limanlarında bulunan malların fiyatlarını indirmesini istemişti. Öte yandan Hindistan'daki müslüman devletler de Sultan Gavri'ye feryatnâmeler göndererek yardım istemeye başlamışlardı. Kansu Gavri, Portekizliler'in müslüman tüccar ve hacıların gemilerine saldırılarını durdurmak için papaya ve bazı Avrupa krallarına çağrıda bulunduydu da bundan bir sonuç çıkmadı. Portekizliler ise saldırılarını arttırmışlar, 1505'te Hint denizinde on yedi gemiyi birden batırmışlardı. 1502 yılından beri yavaş yavaş Hindistan sahillerine yerleşen Portekizliler'e karşı Memlûk Sultanı Gavri, elli savaş gemisiyle birlikte Cidde nâibi Hüseyin el-Kürdî kumandasında Hindistan'a bir sefer düzenletti. Emîr Hüseyin de Mekke ve Medine'nin önemli ticaret limanı olan Cidde'nin savunması için sur ve burçlar yaptırdı; Kızıldeniz'e gizlice giren Portekiz gemilerini takipten sonra 1506'da Hindistan'a yöneldi. Bu arada Gavri, Portekizliler'i durdurmak için Avrupa'ya bir elçi daha gönderdi.

913'te (1507) Hint Okyanusu'na varan Memlûk deniz kuvvetleri, Şaul Limanı önünde Portekizliler'le çarpışarak onları mağlûp ettilerse de artık Hindistan'a yerleşmiş olan Portekizliler'e ertesi yıl Diu Limanı'nda yenildiler. Hindistan hâkimlerinden Mahmud Şah, Kansu Gavri'ye, Portekizliler'in oradaki düşmanca faali-

yetlerini ve bazı yerleri istilâsını önlemek amacıyla arka arkaya elçiler gönderince Gavri 916'da (1510) Tavâşi Beşîr adlı elçisini, önce Hindistan hükümdarlarına gerekli yardımları yapması için Aden hâkimi Âmir b. Dâvûd'a, ardından Portekizliler'e karşı birbiriyle birleşmeye davet maksadıyla Hindistan hükümdarlarına gönderdi. Gavri ayrıca, yeni bir donanma teşkili için gerekli ihtiyaçları sağlamak üzere aynı yıl Yûnus el-Âdilî adlı elçisini Osmanlı başşehrine yolladı. II. Bayezid, Memlûk sultanına Selman Reis başkanlığında bazı gemi uzmanları ve 1000 kadar Anadolu levendi ile tüfek, ok, barut, kürek, bakır, demir, araba, halat, gemi demiri (lenger) gibi levazım sevketti (İbn İyâs, IV, 201). Selman Reis'in gayretleriyle ertesi yıl Süveyş Limanı'nda yapımları tamamlanan yeni donanma gemileri, yine Osmanlı padişahının hediye olarak gönderdiği silâh ve levazımla teçhiz edildi.

Bu arada Aden, Sevâkin ve Cidde'nin tehlikede olduğuna dair haberler gelince Sultan Gavri, Hüseyin el-Kürdî'yi tekrar Cidde nâibliğine tayin etti (919/1513). Süveyş'te hazırlanan donanmayı da denize indirterek Selman Reis kumandasında Cidde'ye gönderdi. Ancak o sırada devletin kuzey cephesinde yeni gelişmeler oldu. İspanyollar Kuzey Afrika'da ve bu arada Memlûk sahillerinde faaliyetlere başladılar. Kansu Gavri, 914'te (1508) bunlara karşı yakını Muhammed Bey kumandasında bir kuvvet gönderdi. Önce galip gelen Muhammed Bey 916'da (1510) yenildi ve silâh yüklü on sekiz gemisi İspanyollar'ın eline geçti.

908'de (1502) Memlûk Sultanlığı'nın kuzey sınırına giren Safevîler 913'te (1507) Malatya'ya saldırmışlar, fakat bu saldırı Dulkadirli Beyi Alâüddeve tarafından durdurulmuştu. Safevîler tarafından memleketi zaptedilen Bağdat hâkimi de Mısır sultanına sığınıp yardım isteğinde bulunmuştu. Kansu Gavri ise Şah İsmâil'le doğrudan bir savaşı arzu etmediğinden onun isteğini reddetti.

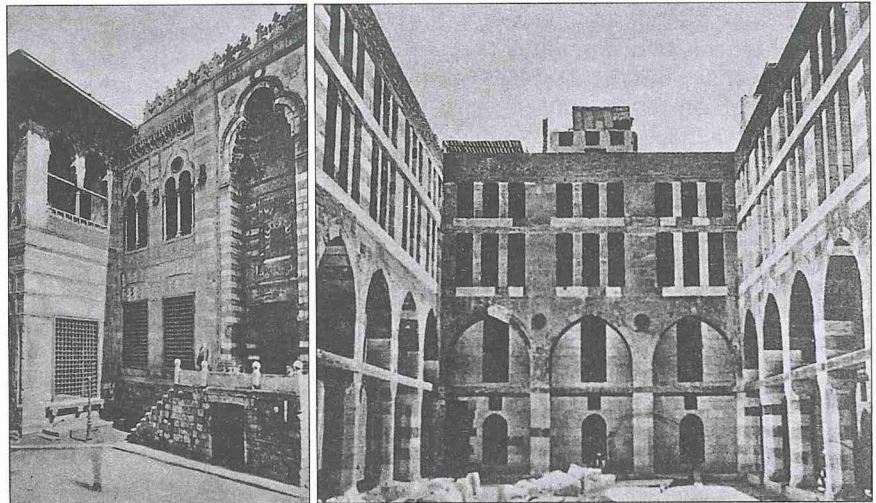
Öte yandan Kansu Gavri devrinde Osmanlı-Memlûk münasebetleri dostluk içinde başlamış, iki devlet arasında yazışmalar yapılmış ve karşılıklı elçiler gelip gitmişti. Hatta II. Bayezid'in ölümünü duyunca Sultan Gavri'nin Mısır'ın birçok camisinde gaip namazları kıldırıldığı rivayet edilir. 920'de (1514) Safevî Devleti üzerine sefere çıkan Yavuz Sultan Selim, Kansu Gavri'ye Şah İsmâil'e karşı birleşme teklifinde bulundu. Ancak daha 915'te

(1509) Yavuz Sultan Selim'in kardeşi ve rakibi Korkut'u ve 919'da (1513) Şehzade Ahmed'in oğulları Süleyman ve Alâeddin'i törenle karşılayıp himaye etmiş olan Sultan Gavri bu teklifi cevapsız bırakınca iki devlet arasındaki ilişkiler bozulmaya başladı. Öte yandan Şah İsmâil de iki büyük devletin ittifakını önlemek için Gavri'ye elçiler göndermiş, hatta Memlûk sultanının kararsızlığından yararlanarak adamları vasıtasıyla onun Safevîler'in gizli müttefiki olduğu haberlerini yaymıştı. Kansu Gavri'yi Safevîler'e karşı yanına çekmeyi başaramayan Yavuz Sultan Selim, bu defa Memlûk sultanına bağlı Dulkadirli Beyi Alâüddeve'ye aynı teklifi yaptı. Ancak onun da bu teklifi reddetmesi üzerine Kayseri'nin idaresini Alâüddeve'nin rakibi Şehsuvaroğlu Ali Bey'e verdi (920/1514). Alâüddeve'nin Osmanlı ordusunun erzak kollarını vurması üzerine de iki devletin arası iyice açıldı.

O sırada Kansu Gavri, Alâüddeve ile Şehsuvaroğlu Ali Bey arasındaki çatışmaları gözetmek bahanesiyle kalabalık bir orduyla Halep'e gelmişti. Hadım Sinan Paşa'nın, Şehsuvaroğlu'nun telkiniyle Alâüddeve ve dört oğlunun başını kesip Yavuz Sultan Selim'in mektuplarıyla Gavri'ye göndermesi, Dulkadirli topraklarının ve Memlûkler'in nüfuz sahasındaki bazı yerlerin Osmanlılar tarafından zaptı vb. faaliyetler iki devleti savaşın eşiğine getirdi. Osmanlı-Safevî savaşı galibinin mutlaka Memlûk topraklarına yöneleceğini düşünen Kansu Gavri, Şah İsmâil'e itti-

fak teklifinde bulunmuş. Halep'e biraz da bu yüzden gelmişti. Gavri'nin Halep'e geldiğini öğrenen Yavuz Sultan Selim, Sinan Paşa'yı serdar olarak önden Diyarbakir'e gönderdi. Yavuz Sultan Selim'in Memlûk seferine çıkmasında Şehsuvaroğlu Ali Bey'in, Gavri'nin hasekilerinden olup Yavuz Sultan Selim'e sığınan Hoşkadem'in, öteden beri Osmanlı padişahı ile bağlantısı bulunan ve ona casusluk yapan Halep nâibi Hayır Bey'in önemli rolleri vardır. Memlûk sultanının mukaddes beldeleri ve hac yollarını Portekiz ve İspanyol saldırılarına karşı koruyamaması ise (Celâlzâde, s. 404) seferin başlıca mânevî sebebinin oluşturmaktaydı. Kahire'de "nâibü'l-gaybe" olarak kardeşinin oğlu Tumanbay'ı bırakan Kansu Gavri'nin yanında Abbâsî halifesi, dört kâdıkudât, Memlûk Sultanlığı'na iltica etmiş olup gerekirse Osmanlı tahtının vârisi olarak gösterilecek olan Şehzade Kasım yer alıyordu. 10 Cemâziyelâhir 922'de (11 Temmuz 1516) Halep'e gelen Sultan Gavri, Elbistan ovasında Sinan Paşa ile buluşan Yavuz Sultan Selim'in Malatya'yı ele geçirip Halep'e yönelmesi üzerine Mercidâbık'a doğru hareket etti. Bu ovada yapılan savaş fazla uzun sürmedi ve Osmanlılar'ın galibiyetiyle sonuçlandı. Ordusunun kesin yenilgisini gören Kansu Gavri kaçmaya çalışırken bir rivayete göre atından düşerek ölmüş ve cesedi bulunamamıştır. O sırada yetmiş sekiz yaşlarında olan Gavri muharebe meydanında ölen ilk Memlûk sultanıdır.

Kansu Gavri'nin türbesi ve sebili ile, onun yaptırdığı kervansarayın avlusundan bir görünüş

Kaynaklarda hayır sever bir hükümdar olarak zikredilen Kansu Gavri Mısır, Suriye ve Haremeyn'de birçok sosyal tesis yaptırmıştır. Kahire'de su kemerleri, beş minareli bir cami ile yanında medreseler, hankah, sebil, kendisi için türbe, çocuklar için mektep, caminin arkasında bir kervansaray inşa ettirmiş ve burası zamanla bu sultanın adıyla anılan bir çarşı haline gelmiştir. Sultan Berkuk döneminde Emîr Çehârkes tarafından inşa ettirilen Han el-Hallî'yi 917'de (1511) yıktırıp yeni dükkân ve depolar ilâvesiyle yeniden yaptırmış, yanında bir esir pazarı kurdurmuştur (burası halen Kahire'nin en büyük antika pazarlarından biridir). Kal'atülcebel'in bazı yerlerini tamir ettiren Gavri buranın alt tarafındaki meydana büyük bir saray, mahkemeler için odalar yaptırmış, Şam'dan getirtilen çeşitli ağaçlarla donatmıştır. Kansu Gavri ayrıca, Nil nehrinin Ravza adasında Nil mikyasının yanında büyük bir saray ve bir cami daha inşa ettirmiştir. Ezher Camii'nin minarelerinden ikisi Gavri döneminden kalmadır. Bunlardan başka Gavri Halep'te kaleler, Mekke'de mücâvirler için hastahane, ribât ve medrese bina ettirdiği gibi su kuyuları açtırmış, Süveyş'te ve Akabe'de hacılar için büyük bir kervansaray, Acrud ve Ezlem gibi burçlarla birkaç depo yaptırmıştır. Kansu Gavri döneminde bazı âlim ve şairler yetişmiştir. Ulemânın başlıcaları Celâleddin es-Süyûtî, Zekeriyâ el-Ensârî, Şehâbeddin el-Kastallânî ve Nûreddin el-Uşmûnî'dir. Dönemin en ünlü şairleri de Abdülkâdir ed-Dimyâtî, Alâeddin b. Melik el-Hamevî, Âişe el-Bâûniyye, Nâsır Muhammed b. Kansu b. Sâdik ve Cemâleddin es-Selâmûnî'dir.

Bizzat kendisi de ilim ve edebiyatla meşgul olan Kansu Gavri, Kal'atülcebel'de ilmi meclisler toplar, tarih, terâcim ve şiir alanlarında yaptırdığı münazaralara kendisi de katılırdı. Onun Hurûfî şair Nesîmî'nin şiirlerine büyük ilgi gösterdiği, hatta kendi döneminde Hurûflîğin Mısır'da yayılmaya başladığı bilinmektedir. Gavri'nin Türkçe ve Arapça mensur ve manzum eserleri vardır. *Nefâ'isü'l-mecâlisi's-Sultâniyye* ve *el-Kevkebü'd-dürri fi mesâ'ilî'l-Gavri* adlı mensur eserlerinin bazı kısımları Abdülvehhâb Azzâm tarafından *Mecâlisü's-Sultân el-Gavri* ismiyle yayımlanmıştır (bk. bibl.). Şair Şerîfî'ye Firdevsî'nin ünlü *Şâhnâme*'sini Türkçe'ye çevirten Kansu Gavri'nin Arapça şiirleri, yirmi altı kaside ve kıta ile yirmi bir müveşşahı ihtiva eden *el-Kaşâ'idü'r-Rabbâniyye ve'l-müveşşah*

hâtî's-Sultâniyye el-Gavriyye adlı eserde toplanmıştır. Bunun iki nüshası Ma'hedü'l-mahtûtâtî'l-Arabiyye'de (Mecmualar, Edeb, nr. 646) ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde (Bağdat Köşkü, nr. 138) kayıtlıdır. Divanı üzerinde Mehmed Yalçın Harvard Üniversitesi'nde bir tez yapmıştır (*Divan-i Qansuh Al-Guri: a Critical Edition of Turkish Poetry Commissioned by Sultan Qansuh Al-Guri, 1501-1516*, 1993).

BİBLİYOGRAFYA :

Kansu Gavri, *Mecâlisü's-Sultân el-Gavri* (nşr. Abdülvehhâb Azzâm), Kahire 1360/1941, neşredenin girişi, s. 4-53; İbn İyâs, *Bedâ'î'u'l-z-zühûr*, IV, 2 vd., 201; V, 3 vd.; İbn Kemal, *Tevârih-i Âli'l-Osmân*, IX. Defter, Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 29, tür.yer.; Haydar Çelebi, *Rûznâme* (Feridun Bey, *Münşeât* içinde), İstanbul 1274, I, 396-402; İbn Tolun, *Mufâkehethü'l-hillân fi havâdisi'z-zamân* (nşr. Muhammed Mustafa), Kahire 1962-64, I, 234, 237, 241; II, 24; a.mlf., *İ'lâ-mû'l-verâ'* (nşr. Abdülazîm Hâmid Hattâb), Kahire 1973, s. 240; İbn Zübnûl, *Târîhu's-Sultân Selim Hân ma'a's-Sultân el-Gavri*, Kahire 1278, s. 18-25, 44-50, 66-70; Celâlzâde, *Selimnâme* (nşr. Ahmet Uğur – Mustafa Çuhadar), Ankara 1990, s. 395, 403 vd., 416 vd.; Kutbüddin Mekki, *Berkû'l-Yemânî fi'l-fethi'l-Osmânî*, Riyad 1387/1967, s. 16-27; Feridun Bey, *Münşeât*, I, 369-375, 426 vd., 452-453, 484; Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, I, 294-297; Muhammed Awad, "Sultan el-Ghawri His Place in Literature and Learning", *Actes 20 Congress International Orientalists* (1938), s. 321-322; Selâhattin Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara 1969, s. 131-133; a.mlf., "Silâhsör'ün Fethnâme-i Diyar-ı Arab Adlı Eseri", *TV*, sy. 2/17 (1958), s. 294-320; sy. 3/18 (1961), s. 430-454; Saïd Abdülfetâh Âşûr, *el-Âsrû'l-Memâlik fi Mısır ve's-Şâm*, Kahire 1976, s. 185-191; a.mlf., *Mısır ve's-Şâm fi 'aşri'l-Eyyûbiyyin ve'l-Memâlik*, Kahire, ts., s. 267-275; Mustafa Necib, *Tanzîmü'l-ceyşî'l-Memlûkî fi 'ahdi's-Sultân el-Gavri*, Kahire 1985, s. 7, 8, 9, 12, 14; Mahmûd Rızk Selîm, *el-Eşref Kânsûh el-Gavri*, Kahire, ts., s. 21-22, 30-35, 44-45, 49-59, 89-90 vd., 112-126, 152 vd., 171 vd.; C. F. Petry, "Qânsûh al-Ghawri", *Dictionary of the Middle Ages* (ed. J. R. Strayer), New York 1989, X, 226-227; a.mlf., "The Military Innovations of Sultan Qânsûh al-Ghawri: Reforms or Expedients?", *al-Qantara*, XIV/2, Madrid 1993, s. 441-467; Rifki Melûl Meriç, "Kansuh-ül Guri'nin Şiirleri", *Oluş*, sy. 19, Ankara 1939, s. 290-291; A. Zajczkowski, "Poezje stroficzne muwaşşah mamelukiego sultana Qânsûh (Qansav) Gavri", *RO*, XXII (1964), s. 63-89; Şa'bân Muhammed Mürsî, "Divânü's-Sultân el-Gavri", *MMMA* (Kahire), XXVI/2 (1980), s. 97-113; C. J. Kerslake, "The Correspondance between Selim I and Kânsûh al-Gavri", *POF*, XXX (1980), s. 219-233; Arab Hüseyin Da'kur, "es-Sultânü'l-Memlûkî Kânsû el-Gavri: Siyâsetihî-dâhiliyye ve'l-hâriciyye (906-922/1500-1516)", *Havliyat: Fer'ü'l-âdâbi'l-Arabiyye*, IV, Beyrut 1989, s. 383-390; M. Sobernheim, "Kansu", *IA*, VI, 162-165; P. M. Holt, "Kânsawh al-Ghawri", *EP* (İng.), IV, 552-553.

SEYYİD MUHAMMED ES-SEYYİD

KANSU GAVRİ KÜLLİYESİ

Kahire'de
geç Memlûk devrine ait külliye.

Kahire'de Kömürpazarı (Fahhâmîn) mahallesinde Muiz sokağındadır; 909-910 (1503-1504) yıllarında Sultan Kansu Gavri tarafından yaptırılmıştır. Cami, sebil, mektep, türbe, hankah ve medreseden meydana gelen külliye sokak içinde iki bölüm halinde yer almaktadır.

Caminin cephesi uzun bir yazı frizine sahiptir. Hemen altında hareketli bir taşkapı vardır. Dikdörtgen bir açıklığı bulunan taşkapının üzerinde, içi stalaktitli mukarnas dolgulu üç dilimli yonca biçimli bir kemerli alınlık görülür. Bu mukarnasların hemen altında bir yazı şeridi daha yer almaktadır. Dikdörtgen bir çerçeve içine alınmış olan taşkapının üzerinde demir parmaklıklı bir pencere bulunmaktadır. İki ve üç sıralı pencerelerle hareketlendirilmiş olan cephenin güney tarafında dışarıya taşkın olarak yerleştirilmiş dört katlı bir minare vardır. Minarenin her tarafında görülen kemerli açıklıklar mimaride hareketliliği açıkça belli etmektedir. Kare bir form gösteren minare tuğladan yapılmış olup yeşil çinilerle süslenmiştir. Minarenin tepesinde külâh yerine Arap mimarisinde çok görülen, soğan bi-

Kansu Gavri Camii'nin minaresi ve medresesi – Kahire

